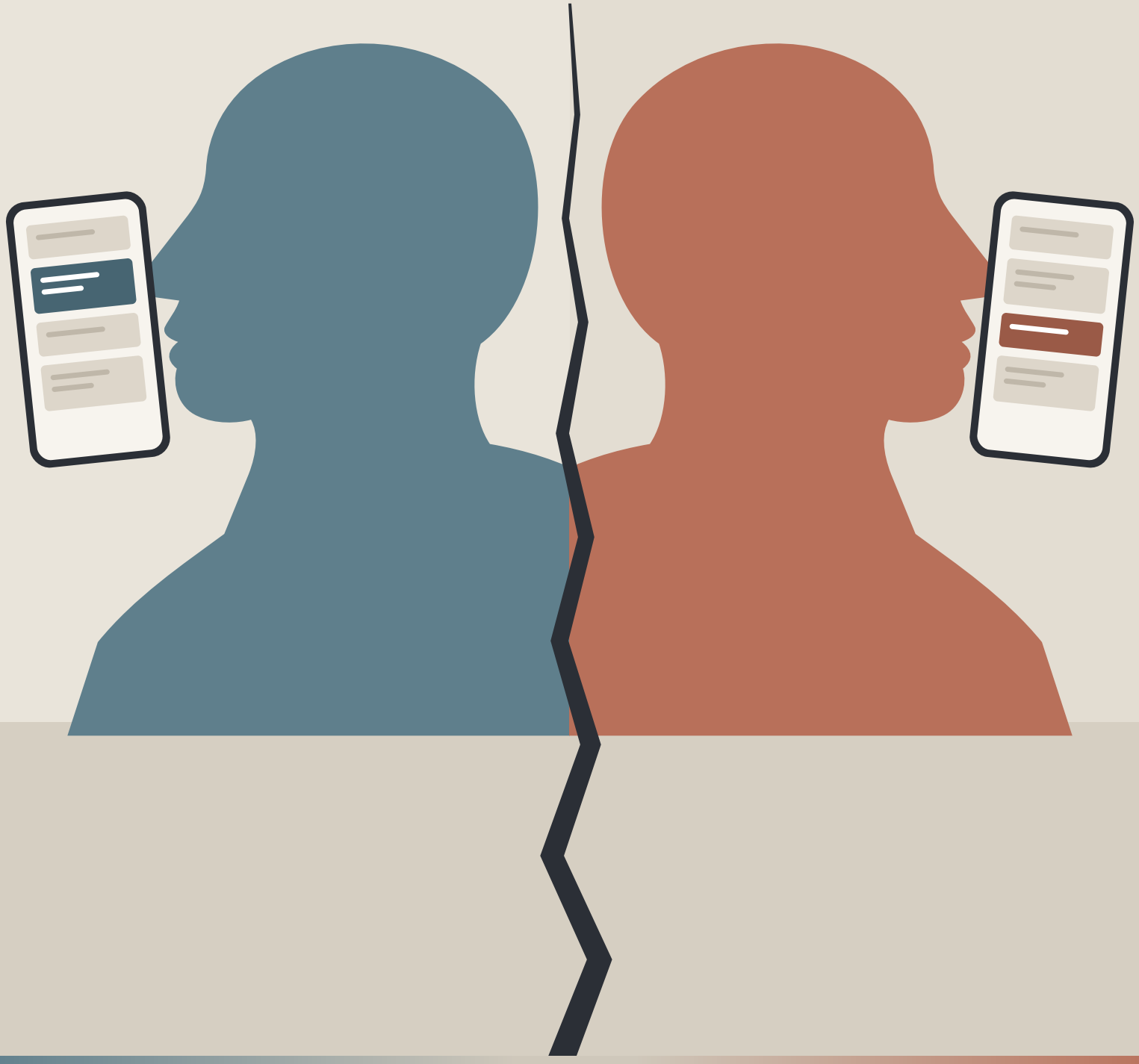

Kako dezinformacije produbljuju konflikt između Kosova i Srbije

NEW
SOCIAL
INITIATIVE

Kako dezinformacije produbljuju konflikt između Kosova i Srbije

IZDAVAČ:
Nova društvena inicijativa - NSI
www.newsocialinitiative.org

AUTOR:
Dion Istrefi

Oktobar 2026, Severna Mitrovica

Ovu publikaciju izradila je Nova društvena inicijativa uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju (National Endowment for Democracy – NED). Izneti stavovi isključivo su stavovi NSI i ne odražavaju nužno stavove NED-a.

Pojedini odnosi se često opisuju kao „vatra i led“ zbog velike napetosti između dve krajnje suprotnosti. Danas se odnos između Kosova i Srbije može opisati na taj način, zbog istorijskih napetosti i nerešenog političkog konflikta. Jedna od glavnih prepreka rešavanju tog konflikta jeste širenje propagande i dezinformacija. Da bi se razumeo njihov uticaj na odnose Kosova i Srbije, potrebno je definisati oba pojma (Lendvai, 2024). Prema Kembričkom rečniku, propaganda je „informacije, ideje, mišljenja ili slike koje se javno šire kako bi se uticalo na to kako ljudi misle, često tako što se prikazuje samo jedna strana argumenta“, dok su dezinformacije „lažne informacije koje se šire kako bi se ljudi obmanuli“ (Cambridge Dictionary, n.d.-a, n.d.-b). U tom kontekstu, lažne vesti i selektivno medijsko izveštavanje doprinose formiranju suprotstavljenih narativa o istim događajima, što jača etničke podele i ograničava međusobno razumevanje. Preko digitalnih medijskih platformi, kao što su društvene mreže i onlajn informativni portali, oba društva su često izložena jednostranim prikazima koji sopstvenu grupu predstavljaju kao žrtvu, a drugu kao agresora. Ta neprekidna izloženost može da pojača nepoverenje i negativne percepcije, posebno među mlađim generacijama koje se u velikoj meri oslanjaju na onlajn informacije, a pri tome im ne proveravaju uvek tačnost. Kao rezultat toga, digitalni mediji igraju značajnu ulogu u oblikovanju javne percepcije i u tome da li će se odnosi između Kosova i Srbije kretati ka konfliktu ili ka razumevanju.

Širenje lažnih vesti i propagande u odnosu između Kosova i Srbije postalo je lakše zbog razvoja digitalne tehnologije i društvenih mreža. U prošlosti su ljudi informacije uglavnom dobijali s televizije, iz novina ili s radija, gde je postojao najmanje određeni nivo uredničke kontrole. Danas se, međutim, informacije šire trenutno, preko platformi kao što su Facebook, TikTok, Instagram i onlajn informativni portali. Zbog te brzine, lažne informacije mogu da stignu do hiljada ljudi pre nego što uopšte budu proverene. U podeljenim društvima kao što su kosovsko i srpsko to može da postane problematično, budući da su ljudi već emotivno vezani za političke i etničke teme. Mnogi postovi s lažnim vestima sadrže emotivan jezik povezan s nacionalizmom, strahom ili ljutnjom, što vodi ka jačim podelama između zajednica. Prema autorima Wardle i Derakhshan (2017), dezinformacije su posebno opasne u politički podeljenim društvima zato što su osmišljene tako da manipulišu emocijama i da utiču na javno mnjenje. U slučaju Kosova i Srbije, medijski narativi su često selektivni, emotivni i politički motivisani, što otežava objektivno izveštavanje.

Značajan primer toga kako medijski narativi različito oblikuju javno mnjenje bio je napad u Banjskoj u septembru 2023. godine. Tokom napada ubijen je pripadnik Kosovske policije Afrim Bunjaku, nakon što su naoružani srpski napadači otvorili vatru na Kosovsku policiju u selu Banjska na severu Kosova. Taj događaj je odmah postao glavna tema i u kosovskim i u srpskim medijima, ali način na koji je predstavljen bio je različit.

Tekst autorke Gentiana Paçarizi, objavljen na portalu Kosovo 2.0, bio je u velikoj meri usredsređen na napad na Kosovsku policiju, na opasnost za suverenitet Kosova i na širu bezbednosnu situaciju na severu Kosova. U tekstu su napadači opisani kao naoružana i organizovana grupa povezana sa Srbijom i istaknut je veliki broj oružja pronađenog nakon napada. Tekst je sadržao i reakcije međunarodnih aktera, poput Evropske unije i Sjedinjenih Država, pri čemu su oba aktera kritikovala napad i nazvala ga terorizmom. Napad je u tekstu povezan s dugotrajnim političkim napetostima na severu Kosova, uključujući proteste, neuspeli dijalog između Kosova i Srbije i nesuglasice oko Zajednice srpskih opština. Ključnim zaključkom ovog teksta mogao bi se smatrati njegov fokus na napad kao deo tekućih političkih napetosti između Kosova i Srbije.

Srpski tekst iz medija Novosti, koji je napisala Dragana Zečević, slučaju Banjska pristupa drugačije, usredsređujući se na sudski postupak protiv Srba okrivljenih za učešće u napadu. Umesto da pretežno govori o ubistvu pripadnika Kosovske policije ili o širim političkim implikacijama, tekst je istakao argumente odbrane okrivljenih i doveo u pitanje tvrdnje kosovskog tužilaštva. U njemu se navodi da advokati odbrane smatraju da su optužbe preuveličane i da tvrde da ne postoji realna mogućnost odvajanja opština na severu Kosova od Kosova. Upotrebljene su i formulacije kao što su „takozvano Specijalno tužilaštvo“ i „takozvani kosovski pravosudni organi“, čime se posredno dovodi u pitanje legitimitet kosovskih institucija. Osim toga, u tekstu se navodi da porodice ubijenih Srba još čekaju rezultate autopsije, čime se pažnja usmerava na srpske građane koji su bili uključeni u incident. Za razliku od kosovskog teksta, srpski tekst pretežno govori o argumentima odbrane, o sudskom procesu i o reakcijama porodica kojih se taj slučaj tiče.

Te razlike pokazuju kako mediji mogu da oblikuju potpuno različita razumevanja istog događaja. Čak i kada govore o istom incidentu, izbor detalja, jezika i fokusa menja način na koji publika emotivno reaguje na vest. Prema Entmanu (1993), uokvirivanje u medijima snažno utiče na to kako ljudi razumeju političke teme, zato što novinari odlučuju koje će aspekte stvarnosti istaći, a koje zanemariti. Na Kosovu i u Srbiji to često vodi do različitih tumačenja istog događaja, pa kao rezultat toga ljudi postaju manje spremni da veruju drugoj zajednici ili da podrže kompromis.

U okviru ovog eseja sproveo sam intervju sa Erzom Preteni, mladom aktivistkinjom iz Južne Mitrovice i studentkinjom političkih nauka na Univerzitetu u Prištini, koja je podelila svoja zapažanja o tome kako mediji utiču na javno mnjenje o Mitrovici. Pošto je učestvovala u mnogim interkulturalnim aktivnostima s ljudima različitih etničkih pripadnosti, iz različitih opština Kosova i iz različitih država, primetila je raznovrsna mišljenja o Mitrovici, ali su se ona uvek vrtela oko ideje da je Mitrovica opasna i da je „ratna zona“. Istakla je da mnogi učesnici koji su imali tu predstavu nikada sami nisu bili u Mitrovici, što upućuje na to da je ona posledica medijskih narativa i javnih rasprava. Oslanjajući se na sopstveno iskustvo života u Mitrovici tokom 19 godina, Preteni kaže da je situacija sasvim drugačija od onoga kako je često doživljavaju oni koji u njoj ne žive. Preteni je o upravo toj temi snimila i kratki film, čiji je mentor bio Eroll Bilbani, s ciljem da prenese poruku da je Mitrovica grad kao i svaki drugi grad na Kosovu.

Drugi primer dolazi iz intervjua sa Erionitom Deliu, još jednom mladom aktivistkinjom koja već četiri godine neprekidno učestvuje u interkulturalnim aktivnostima. Ona opisuje razgovor s jednom Srpkinjom o ratu na Kosovu. Kako je razgovor odmicao, ta žena je rekla da do tada nije znala

da se na Kosovu 1998–1999. godine dogodio genocid, priseća se Deliu. Deliu dalje objašnjava kako je ta žena za dezinformacije kojima je godinama bila hranjena okrivila medije. Ovi primeri pokazuju kako medijski narativi i širenje informacija mogu značajno da utiču na javno mnjenje i na percepciju društvenih i političkih tema. Oni pokazuju da mnogi pojedinci svoje razumevanje mesta, zajednica i istorijskih događaja formiraju kroz medijski prikaz, a ne kroz lično iskustvo.

Ovi primeri pokazuju i kako dezinformacije mogu da utiču na način na koji zajednice reaguju na različite delove ove situacije. Ljudi često dele informacije koje potkrepljuju njihova sopstvena uverenja, a da ne provere da li su istinite. Time mogu da se stvore onlajn prostori u kojima korisnici pretežno vide mišljenja slična sopstvenim. Prema Sunsteinu (2017), te „komore odjeka“ mogu da povećaju političku polarizaciju, zato što ljudi postaju ekstremniji kada su izloženi samo jednostranim stavovima. U kontekstu Kosova i Srbije, to može da oteža međusobno razumevanje i pomirenje, jer su ljudi neprekidno izloženi narativima koji produbljuju podele.

Lažne vesti, propaganda i selektivno medijsko izveštavanje i dalje utiču na odnose između Kosova i Srbije tako što oblikuju javno mnjenje i jačaju postojeće podele između zajednica. Preko digitalnih medija i društvenih mreža informacije se šire brzo i često stižu do publike pre nego što mogu biti proverene. Primeri o kojima je bilo reči u ovom eseju pokazuju kako isti događaj može biti predstavljen različito, u zavisnosti od medijskog izvora i političke perspektive, što dovodi do suprotstavljenih tumačenja stvarnosti. Osim toga, intervjui uvršteni u ovaj rad pokazuju kako medijski narativi utiču na percepciju mesta, istorijskih događaja i drugih zajednica, posebno među ljudima koji se uglavnom oslanjaju na onlajn informacije. Kako se tehnologija i dalje razvija, uloga medija u podsticanju razumevanja ili u povećavanju podela između Kosova i Srbije ostaće značajna.

Literatura

Cambridge Dictionary. (n.d.-a). Disinformation. In *Cambridge Dictionary*. *https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/disinformation*

Cambridge Dictionary. (n.d.-b). Propaganda. In *Cambridge Dictionary*. *https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/propaganda*

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication, 43*(4), 51–58. *https://fbaum.unc.edu/teaching/articles/J-Communication-1993-Entman.pdf*

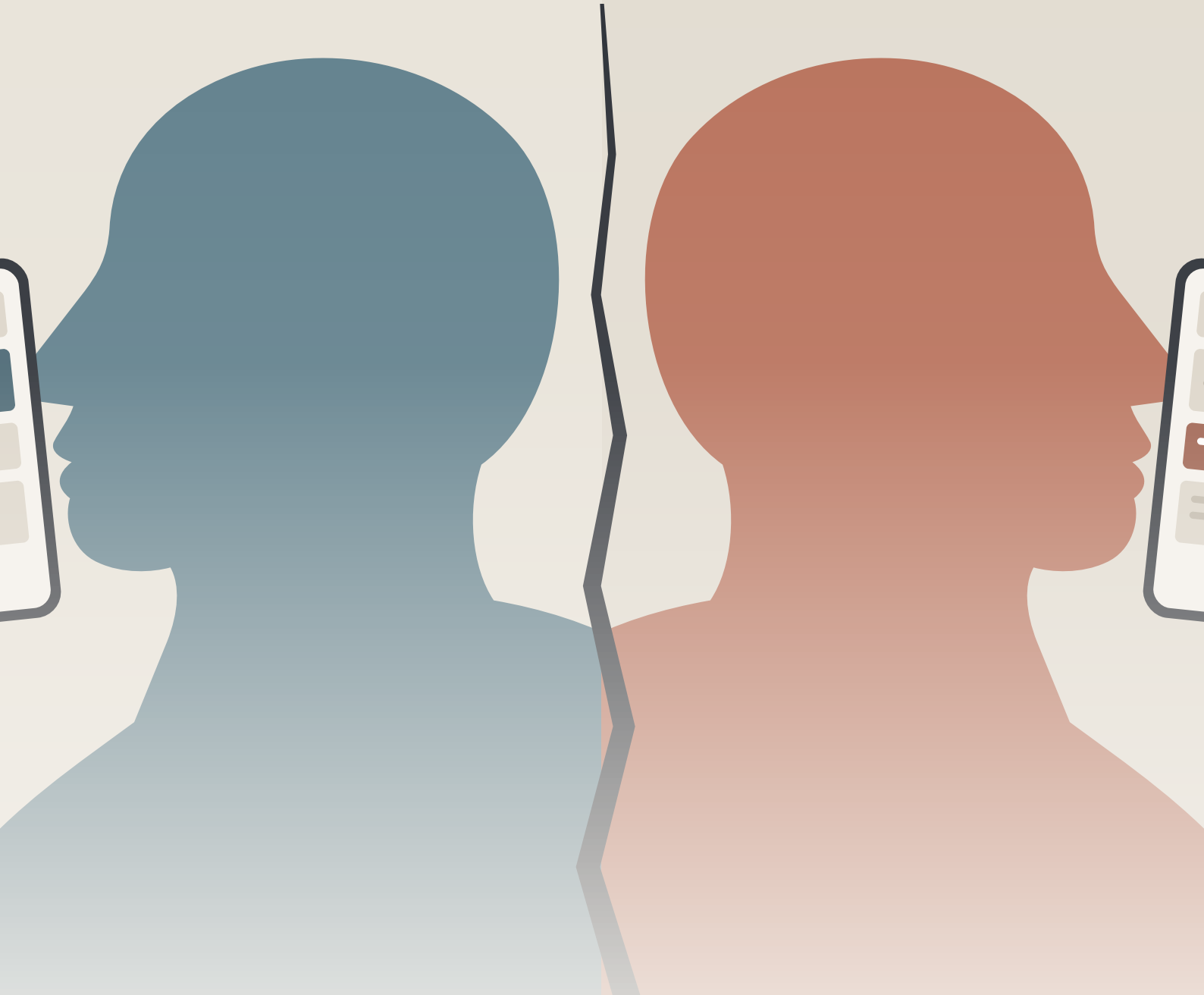
Lendvai, G. F. (2024, January 24). Media in war: An overview of the European restrictions on Russian media. *European Papers*. *https://www.europeanpapers.eu/europeanforum/media-in-war-overview-of-european-restrictions-on-russian-media*

Paçarizi, G. (2023, November 25). Sulm pas tensioneve të kahershme në veri. *Kosovo 2.0*. *https://kosovotwopointzero.com/sq/sulm-pas-tensioneve-te-kahershme-ne-veri*

Sunstein, C. R. (2017). *#Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton University Press. *https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691175515/republic*

Wardle, C., & Derakhshan, H. (2017, September 27). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making*. Council of Europe. *https://www.firstdraftnews.org/wp-content/uploads/2017/11/PREMS-162317-GBR-2018-Report-de%CC%81sinformation-1.pdf*

Zečević, D. (2026, March 18). Slučaj Banjska: U Prištini nastavljeno suđenje trojici Srba. *Novosti*. *https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1586985/slucaj-banjska-pristini-nastavljeno-sudjenje-trojici-srba*

NEW
SOCIAL
INITIATIVE